

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ "ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ"

Анотація. Розглянуто та систематизовано теоретичні підходи до визначення економічної сутності поняття "фінансові ресурси підприємства" на мікро- та макрорівні. Розглянуто грошові кошти, що використовуються в фондовій, нефондовій та матеріалізованій формах.

Аннотация. Рассмотрены и систематизированы теоретические подходы к определению экономической сущности понятия "финансовые ресурсы предприятия" на микро- и макроуровне. Рассмотрены денежные средства, используемые в фондовой, нефондовой и материализованной формах.

Annotation. Theoretical approaches to determining the economic substance of the concept "financial resources" on the micro- and macrolevel are considered and systematized. Cash used in the stock, nonstock and materialized forms is studied.

Ключові слова: фінансові ресурси, грошові надходження, фондова, нефондова та матеріалізована форми, фінансовий капітал.

В умовах формування нового господарського механізму, який ґрунтується на повній фінансовій самостійності суб'єктів господарювання, виникає необхідність у ефективній організації їх фінансових ресурсів. Безумовно, така економічна категорія, як фінансові ресурси підприємства, виконують вирішальну роль в ефективному функціонуванні підприємств і є визначальним чинником процесу розширеного відтворення, тому постає необхідність подальшого розвитку змісту категорії фінансових ресурсів підприємства.

Питання щодо фінансування підприємства досліджували у своїх працях такі вітчизняні вчені, як: Терещенко О. О., Сенчагов В. К., Зятковський І. В., Опарін В. М., Гривківська О. В., Петровська І. О., Бланк І. А., Воробійов Ю. М., Лапуста М. Г., Ковалева А. М. та Терьохін В. І., Скамай Л. Г., С. Фішер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензі та ін. [1 – 6]. Проте всі автори мають деякі відмінності у визначенні поняття "фінансування підприємства".

Метою дослідження є узагальнення теоретичних підходів до трактування сутності фінансові ресурси підприємства в сучасних умовах.

Щодо визначення економічної природи такого фундаментального поняття, як фінансові ресурси підприємства, відомо безліч точок зору, що мають як спільні риси, так і істотні відмінності. У зв'язку з цим існуючі трактування цього поняття вимагають систематизації, пояснення та уточнення. Хоча визначення поняття "фінансові ресурси підприємства" не розкриває цілком його природи, воно дозволяє відокремити фінансові ресурси підприємства від інших понять ("капітал", "фінансовий капітал", "грошові кошти", "робочий капітал") і знайти ракурс, під яким має розглядатися процес управління фінансовими ресурсами підприємства.

Так, погляди вчених-дослідників економічної природи фінансових ресурсів підприємства можна підрозділити на ті, що розглядають фінансові ресурси з точки зору підприємства (на мікрорівні) і ті, що розглядають цю економічну категорію з боку держави (на макрорівні).

Слід зазначити, що, з одного боку, фінансові ресурси підприємства треба розглядати саме на мікрорівні, а з іншого – вибір рівня, на якому мають розглядатися фінансові ресурси, залежить від мети їх розгляду. Так, задля оптимізації підприємством структури фінансових ресурсів, підвищення ефективності їх використання – мікрорівень, чи задля визначення місця фінансових ресурсів підприємства в фінансовій системі держави – макрорівень.

Одним із перших на макрорівні розглянув фінансові ресурси Сенчагов В. К. [6], який пов'язував їх з грошовими коштами і трактував як результат розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту. Подібне визначення фінансовим ресурсам дає колектив авторів роботи [3] (сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання) та роботи (фінансові ресурси народного господарства – це сукупність грошових нагромаджень, амортизаційних відрахувань та інших грошових коштів, які формуються в процесі створення розподілу і перерозподілу суспільного продукту).

Ґрунтуючись на аналізі існуючих літературних джерел щодо досліджуваного питання та виходячи з необхідності дотримання таких вимог до трактування економічних категорій, як чіткість і лаконічність, зазначення предмета, характеру та мети економічних відносин, автором запропоновано на макрорівні під фінансовими ресурсами, які формуються в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту з метою забезпечення розширеного відтворення і задоволення інших суспільних потреб, розуміти сукупність грошових коштів у фондовій, нефондовій або матеріалізованій формі.

Щодо тлумачення поняття "фінансові ресурси" на мікрорівні, то, на думку автора, доцільно навести такі визначення аналізованого поняття:

фінансовими ресурсами підприємства можна вважати сукупність грошових фондів цільового призначення, сформованих у процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту, створеного на підприємстві, якими воно розпоряджається на правах власності або повного господарського відання і використовує на статутні потреби [4];

фінансові ресурси підприємств – це грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі

розподілу й перерозподілу національного багатства, валового внутрішнього продукту, національного доходу й використовуються для здійснення уставних цілей підприємства" [2];

під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств. Таким чином, до фінансових ресурсів належать усі грошові фонди й та частина грошових коштів, яка використовується в нефондовій формі [5];

фінансові ресурси фірми – це частина грошових коштів у формі доходу і зовнішніх надходжень, призначених для виконання фінансових зобов'язань та здійснення затрат із забезпечення розширеного відтворення [1];

фінансові ресурси підприємства – це сукупність власних грошових доходів і надходжень ззовні (залучені й позикові кошти), призначених для виконання фінансових зобов'язань підприємства, фінансування поточних витрат і витрат, пов'язаних із розширенням виробництва;

фінансові ресурси – це грошові кошти, які є в розпорядженні підприємства і призначені для здійснення поточних витрат і витрат із розширеного відтворення, для виконання фінансових зобов'язань і економічного стимулювання працівників [3].

На думку автора, тлумачення фінансових ресурсів як грошових коштів занадто вузьке, тому що, крім грошових, існують ще й негрошові операції, які здійснюються в процесі фінансової діяльності підприємства і впливають на їх результат і знаходять відображення у фінансовій звітності. Негрошові операції – операції, які не потребують використання грошових коштів та їх еквівалентів (короткострокових високоліквідних фінансових інвестицій, які вільно конвертуються в певну суму грошових коштів), тобто це отримання активів шляхом фінансової оренди, безкоштовного надходження, бартерних операцій, придбання активів шляхом емісії акцій.

Найдосконалішим, із точки зору зазначення предмета фінансових відносин, є визначення поняття "фінансові ресурси підприємства" Опаріна В. М. [4], який зазначає, що це не лише грошові кошти, а всі кошти, які вкладені в основні засоби й оборотні кошти. Слід зауважити, що у визначенні Опаріна В. М. не вказано характеру та мети економічних відносин, які є одними з найважливіших складових наукового дослідження будь-якої економічної категорії.

На мікрорівні, на думку автора, під фінансовими ресурсами підприємства слід розуміти сукупність грошових коштів, які перебувають у фондовій, нефондовій формі або перетворені у відповідну матеріалізовану форму і призначені для виконання фінансових зобов'язань, здійснення поточних витрат і витрат щодо забезпечення розширеного відтворення.

Фінансові ресурси суб'єктів господарювання є однією з найважливіших ланок фінансової системи України. Якщо їх розглядати на мікро- та макрорівні, то визначення відрізняються лише характером і метою економічних відносин. Тобто якщо розглядати фінансові ресурси на рівні підприємства, вони формуються з метою виконання фінансових зобов'язань, здійснення поточних витрат та витрат щодо забезпечення розширеного відтворення, а якщо на рівні фінансової системи держави, то вони формуються в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту з метою забезпечення розширеного відтворення і задоволення інших суспільних потреб.

Таким чином, дослідження сутності поняття "фінансові ресурси" дозволяють зробити висновок про неможливість їх отождення з поняттям "фінансовий капітал". Принциповість такого висновку полягає у тому, що управління фінансовим капіталом суб'єкта підприємництва має відбуватися на іншому теоретичному та методологічному підґрунті, ніж управління фінансовими ресурсами.

Наук. керівн. Кузенко Т. Б.

Література: 1. Белоліпецький В. Г. Финансы фирмы : курс лекций : учебн. пособ. / В. Г. Белоліпецький ; под. ред. В. И. Мерзлякова. – М. : ИНФРА-М. 1998. – 296 с. 2. Бураковский В. В. Финансы предприятий : учебн. пособ. / В. В. Бураковский, В. Я. Кармазин, С. В. Каламбет. – Днепропетровск : Пороги, 1998. – 246 с. 3. Завгородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Завгородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : ТОВ "Знання", КОО, 2000. – С. 404. 4. Опарін В. М. Фінансові ресурси та суспільний капітал / В. М. Опарін // Вісник НБУ. – 2001. – № 7. – С. 26–28. 5. Финансы підприємства : підручник / кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 4-тє вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 572 с. 6. Экономика предприятия / под ред. В. Я. Хрипача. – Мн. : Эконом-прес, 2000. – 464 с.